

Predsedništvu
SRPSKOG SOCIOLOŠKOG DRUŠTVA
Kraljice Natalije 45
11000 Beograd

ODELJENJE ZA SOCIOLOGIJU
Filozofski fakultet
Univerzitet u Beogradu
Čika Ljubina 18-20
11000 Beograd
e-mail: soc@f.bg.ac.rs
tel : 011 3206 181

PREDLOG ZA DODELU NAGRADE ZA ŽIVOTNO DELO „RADOMIR LUKIĆ“

PROF. DR SILVANU BOLČIĆU

Odeljenje za sociologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, na redovnoj sednici održanoj 07.12.2017. godine, donelo je odluku da Srpskom sociološkom društvu predloži prof. dr Silvana Bolčića za dodelu nagrade za životno delo „Radomir Lukić“, na osnovu poziva koji je Srpsko sociološko društvo objavilo 01.12.2017. godine.

Silvano Bolčić je redovni profesor sociologije Filozofskog fakulteta u Beogradu, u penziji od 1. oktobra 2007. godine. Na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu predavao je predmete: *Marksizam i savremeno društvo*, *Sociologiju rada*, *Sociologiju preduzetništva i Ekonomsku sociologiju*. Sistematski se bavi izučavanjem razvoja jugoslovenskog društva, kao i društva Srbije, i posebno, izučavanjem društvenih aspekata privrednog razvoja i preduzetništva. Njegovi naučni radovi govore o njegovom višedecenijskom predanom bavljenju problemima društvene strukture i razvoja, socijalnim aspektima ekonomskih dešavanja.

Silvano Bolčić je rođen 8. februara 1942. godine u mestu Vinež, opština Labin (Istra), Hrvatska, u skromnoj, rudarskoj porodici. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Labinu sa odličnim uspehom. Kao prvi učenik gimnazije u Labinu koji je stekao fakultetsku diplomu, a potom (1964. godine) i proglašen za najboljeg učenika svih dotadašnjih generacija ove gimnazije, predstavljao je uzor novim generacijama iz tada relativno siromašnog istarskog područja, da kroz obrazovanje poboljšaju svoj društveni položaj (što je podsticala i tadašnja modernizacijska ideologija socijalizma). Od dolaska na studije sociologije 1960. godine živi u Beogradu, sa porodicom.

Silvano Bolčić pripada prvim generacijama sociologa u Srbiji, upisanih neposredno nakon osamostaljivanja katedre u okviru Filozofskog fakulteta u Beogradu. Upravo taj početni sociološki temelj, postavljen u fazi konstituisanja sociologije kao samostalne akademske discipline, pod uticajem profesora koji su dali svoj mentorski doprinos u sociološkom razvoju Silvana Bolčića (poput prof. Vojina Milića, prof. Cvetka Kostića i drugih), u kombinaciji sa uticajima iz drugih prostora i pravaca Jugoslovenske sociologije (doktorske studije uz mentorstvo prof. Veljka Rusa), ali i u kombinaciji sa kasnijim fazama naučnog usavršavanja na prestižnim međunarodnim univerzitetima, institutima i istraživačkim centrima (University of Michigan, Ann Arbor, USA, 1966., UN Institute for Social Development, Geneve, 1975, u Swedish Center for Working Life, Stockholm, 1987), dali su osoben pečat naučno-stručnom profilu i doprinosima sociologiji koje je kroz dugu karijeru ostavio u nasleđe Silvano Bolčić.

Uticaj na njegov sociološki profil (tematska usmerenost, izbor teorijsko-metodoloških pristupa u proučavanju problema, itd.) imala je i zaposlenost, odnosno vezanost za osobene institucije. Naime, tokom prve faze u razvoju karijere (1964-1976), Silvano Bolčić je bio zaposlen kao istraživač u Institutu ekonomskih nauka u Beogradu, da bi od 1976. godine prešao na Filozofski fakultet u Beogradu i tu ostao do penzionisanja 2007. godine. Ova rana usmerenost na ekonomske aspekte društva, ekonomske pojave, imaja je veliki uticaj da Silvano Bolčić razvije posebno interesovanje i ostvari jedinstven naučni doprinos u oblasti sociologije koja se graniči i preklapa sa ekonomijom, a koja je bila zapostavljena ne samo u domaćim, već i u međunarodnim sociološkim okvirima.

Naučni doprinosi Silvana Bolčića u osnovi se mogu locirati u dva velika sociološka polja. Prvo je široko polje društvenih promena, a drugo je specifično polje ekonomske sociologije, odnosno sociologije koja u fokus istraživanja stavlja sferu ekonomskog delanja i procesa, sa posebnim fokusom na sferu rada, preduzetništva i organizacije.

Kada je u pitanju doprinos **sociologiji društvenih promena**, on se u prvim decenijama karijere ogleda u izrazitoj usmerenosti na analizu karakteristika i determinanti razvoja. Tokom 1960ih i 1970ih godina, istraživanja Silvana Bolčića su usmerena na faktore koji podstiču, kao i one koji sputavaju ekonomski i društveni razvoj ondašnjeg jugoslovenskog društva (up. *Socijalno-strukturalne determinante nestabilnosti posleratnog privrednog razvoja Jugoslavije*, 1976; *Ogledi iz sociologije društvenog razvoja*, 1981; *Razvoj teritorijalnih zajednica*, 1981; *Razvoj i kriza jugoslovenskog društva u sociološkoj perspektivi*, 1983; *Interesna dimenzija razvoja*, 1987). Poseban doprinos ovih istraživanja ogleda se u primeni pojedinih koncepata koji su bili donekle zapostavljeni u tadašnjoj domaćoj ali i međunarodnoj sociologiji, ali su kasnije dobili na značaju, poput uloge interesa u ekonomskom i društvenom razvoju

(koji će kasnije biti važna oblast Nove ekonomske sociologije) ili teritorijalnim aspektima razvoja (koji su danas oživljeni kao pristupi u proučavanju razvoja koji se suprotstavljaju neoliberalnim, vanteritorijalnim shvatanjima razvoja).

Nakon sloma socijalizma i ulaska u period tzv. „blokiranе transformacije“, i dugotrajnog proučavanja karakteristika i faktora društvenih promena u post-socijalističkom periodu, Bolčić razvija jedno osobeno stanovište, teoriju o razaranju, odnosno **razorenosti društva**. Razaranje je proces suprotan razvoju, proces u kome se dugotrajno razaraju ne samo formalne već i neformalne institucije, koje ostvaruju važne funkcije za reprodukciju društva, u kome se razaraju sami mehanizmi osnovne društvene integracije, zbog čega društvo ne može da se rekonstituiše i da pokrene pozitivne procese razvoja (Bolčić, *Razaranje i rekonstitucija društva: Srbija na prelazu u 21. vek*, 2013.). Jedan od ključnih faktora koji doprinose ovakvom stanju razorenosti, odnosno procesima razaranja jeste „etnizacija“, odnosno „nacionalizacija“ društvenih odnosa, koja predstavlja specifične mehanizme uspostavljanja i reprodukovanja društvene strukture, te stvara posve drugačiju osnovu društvene integracije koja sputava razvojne potencijale društva.

U okviru sociologije društvenih promena, Bolčić posebnu pažnju usmerava na proučavanje **povezanosti razvojnih procesa sa promenama u društvenoj strukturi** (koautor, *Social Classes, Social Change and Economic Development*, 1986), na **društvenu svest** (koautor knjige *Društveni slojevi i društvena svest*, 1977), **društvene i ekonomske nejednakosti** (*Srbija krajem osamdesetih: Sociološko istraživanje društvenih nejednakosti i neusklađenosti*, 1991) rađanje i ulogu **civilnog društva** u Srbiji u periodu post-socijalističke transformacije (koautor u knjizi *Potisnuto civilno društvo*, 1995; „Civic Performance in a Pauperized Society“, in *Civil society in the Countries in transition: Comparative Analysis and Practice*, 1999; „Interests and Civil Action in Serbia in the Nineties“, u knjizi, D. Gordon, D. Durst, eds., *Civil Society in Southeast Europe*, 2004).).

U ovom domenu potrebno je prepoznati doprinos koji je Silvano Bolčić ostvario u istovremenoj ulozi rukovodioca kompleksnih istraživanja i kao autor-istraživač u okviru projekata Instituta za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, posebno u periodu kada je bilo izuzetno teško organizovati istraživanja zbog nedostatka sredstava i razorene akademske i istraživačke infrastrukture u uslovima ratnog raspada zemlje, međunarodnih sankcija i društveno-ekonomske krize tokom 1990ih godina. U izrazito nepovoljnim uslovima, Silvano Bolčić je bio rukovodilac projekta „*Sociološko proučavanje novih osobnosti društva Srbije početkom 1990-tih*“ (1990-1994). Pored toga bio je rukovodilac projekta „*Društveni akteri i društvene promene u Srbiji 1990-2010*“ (2006-2010) i saradnik na projektima „*Srbija u*

komparativnoj perspektivi“ (1996-2000); „*Transformacijske strategije društvenih grupa u Srbiji*“ (2002-2006). Na osnovu istraživanja sprovedenih u okviru ovih projekata objavljivane su publikacije ISIFF koje su predstavljale vredne sociološke analize procesa promena, društvenih problema toga vremena. Silvano Bolčić je bio autor u ovim publikacijama i urednik nekoliko publikacija koje i danas predstavljaju važno sociološko tumačenje procesa koji su zahvatili društvo Srbije tokom perioda blokiranog a potom odblokiranog post-socijalističkog transformacije (koautor u knjizi *Društvene promene i svakodnevni život: Srbija početkom devedesetih*, 1995; urednik i koautor u knjizi *Srbija na kraju milenijuma: razaranje društva, promene i svakodnevni život*, 2002; koautor u knjigama *Društvena transformacija i strategije društvenih grupa: Svakodnevnica Srbije na početku trećeg milenijuma*, 2004; *Društvo u previranju: sociološke studije nekih aspekata društvene transformacije Srbije*, 2006; *Društvo rizika: Promene, nejednakosti i socijalni problemi u današnjoj Srbiji*, 2008).

Jedan od najvećih naučnih doprinosa Silvana Bolčića domaćoj sociologiji, predstavlja razvoj **ekonomske sociologije** i grupe srodnih disciplina koje se sa ovom sociološkom disciplinom preklapaju ili se pod nju mogu povesti: **sociologija rada, sociologija industrijskih odnosa, sociologija preduzetništva, sociologija organizacije**. Naučni doprinos Silvana Bolčića u ovim oblastima bio od izuzetnog značaja, posebno imajući u vidu da se Bolčić sistematski bavio ekonomskim aspektima društvenog razvoja, kao i društvenim aspektima ekonomskog razvoja još od 1960ih godina. Time je postavio temelje za razvoj domaće ekonomske sociologije u periodu kada su slične potrebe prepoznate i u inostranim sociološkim akademskim zajednicama, odnosno, kada je došlo do uspona Nove ekonomske sociologije u SAD (1980. godina se smatra prekretnicom). Tako je, na primer, Bolčić u svojim istraživanjima ekonomskog razvoja Jugoslavije (npr. *Interesna dimenzija razvoja*, 1987) posebnu pažnju posvetio interesima kao važnoj determinanti ekonomskog razvoja, što je kategorija koju je Nova ekonomska sociologija istakla u prvi plan analiza.

Sociološko proučavanje preduzetništva kao generatora ekonomskog razvoja i preduzetnika kao nove društvene grupe jedinstveno je u domaćoj sociologiji („*Cultural Dimension of Entrepreneurship: Findings for the Yugoslav Area*“, *Economic Analysis*, No. 2, 1992; urednik i koautor knjige *Preduzetništvo i sociologija*, 1993; *Tegobe prelaska u preduzetničko društvo*, 1994; *The Spread of Entrepreneurship in Eastern Europe*, 1995; «*Entrepreneurial Inclinations and New Entrepreneurs in Serbia in the Early Nineties*», u *International Journal of Sociology*, Vol.27, No.4, 1997-98). Uz teorijske doprinose, u ovoj oblasti značajna su i metodološka rešenja, od operacionalnih definicija koje su važne za prepoznavanje ovih aktera u praksi, metoda prikupljanja podataka i analize karakteristika preduzetništva. Posebno

mesto u ovoj oblasti imaju sociološka izučavanja sfere rada, participacije i samouravljanja, odnosa moći i društvenih konflikata u ravni organizacija.

Posebno su značajne **analize promena u sferi rada** i strukturi i položaju radničke klase u post-socijalističkom periodu („Changing Features of the Work Force in Serbia in the Early Nineties“, *Sociološki pregled*, No. 2, 1995). Izuzetno inovativan doprinos proučavanju promena društvene strukture, predstavlja usmeravanje pažnje na subjektivne, delatne, aspekte prilagođavanja društvenih grupa novim društvenim uslovima. Uvođenje tržišne ekonomije, privatizacija preduzeća, restrukturiranje ekonomije praćeno deindustrijalizacijom, stvaraju uslove kojima se radna snaga prilagođava na različite načine, u zavisnosti od niza karakteristika (kvalifikacija, starosti, mesta stanovanja, kao i stratifikacijskog položaja). Na toj liniji proučavanja, Bolčić razvija i metodološke instrumente za proučavanje ovih subjektivnih aspekata transformacije radne snage, koje istražuje preko „radnih spremnosti“. Ovaj jedinstveni istraživački pristup i danas se primenjuje kao važna istraživačka komponenta u okviru istraživanja promena društvenih struktura ISIFF.

Naučna saznanja, istraživački nalazi i stanovišta Silvana Bolčića bila su često **navođena**, komentarisana u radovima mnogih domaćih, autora iz svih delova nekadašnje Jugoslavije, kao i u radovima mnogih inostranih autora. Za svoj naučni rad dobio je više javnih priznanja. Za knjigu *Interesna dimenzija razvoja: Ogledi iz angažovane sociologije razvoja jugoslovenskog društva* (CEKADE, Zagreb, 1987) dobio je 1988. godine godišnju nagradu Izdavačke kuće «Vjesnik» za najbolje delo iz društvenih nauka objavljeno u 1987. godini. Njegova knjiga *Razvoj i kriza jugoslovenskog društva u sociološkoj perspektivi* (1983) bila je u najužem izboru za nagradu NIN za oblast društvenih nauka. Knjiga *Svet rada u transformaciji* (2003) bila je u užem izboru za nagradu Grada Beograda. Knjiga *Razaranje i rekonstitucija društva: Srbija na prelazu u 21. vek* (2013) bila je u užem izboru za nagradu Srpskog sociološkog društva.

Bolčić je bio član redakcija više **časopisa**: *Gledišta*, *Sociološki pregled*, *Theoria*, *Marksistička misao*, gde je bio i glavni urednik (1978-1982). Doprinos razvoju naučne zajednice, Silvano Bolčić je dao i kroz **kolegijalnu podršku** recenziranjem radova svojih koleginica i kolega, koji su publikovani u domaćim i stranim časopisima i zbornicima.

Pored ovog fundamentalnog i primenjenog naučnog doprinosa, važno mesto u njegovom profesionalnom i društvenom angažmanu imaju i **sociološke interpretacije i kritike konkretnih javnih politika**, što uključuje uspostavljanje primerenih socioloških „dijagnoza“, pa i predloga za specifične društvene akcije koje bi vodile izbegavanju ili prevazilaženju društvenih problema.

Rezultati prosvetno-pedagoškog rada Silvana Bolčića ne zaostaju za njegovim naučnim rezultatima. Na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, vodio je kurseve: *Marksizam i savremeno društvo*, *Sociologija rada*, *Sociologija preduzetništva*, *Sociologija organizacije* i *Ekonomska sociologija*. Bio je kreator nastavnih programa iz predmeta koje je predavao. Već prilikom preuzimanja nastave iz oblasti „marksizma“, u februaru 1976. godine, on temeljito preoblikuje nastavni program predmeta *Marksizam i savremeno društvo*, dajući tom predmetu istinski *akademski* karakter, uprkos tada uveliko vladajućoj tendenciji da taj predmet prevashodno ima ulogu u ideološkom obrazovanju studenata. Izbor tema i način njihove prezentacije tokom predavanja i na seminarskim vežbama, omogućavao je studentima Filozofskog fakulteta da se osposobljavaju kao savremeni intelektualci, koji će imati temeljna znanja iz savremene sociologije, filozofije, savremene istorije i istorije radničkog pokreta, koji će poznavati sociološka i druga društveno-naučna proučavanja jugoslovenskog društva, kao i drugih savremenih društava. Osim mogućnosti da tokom nastave iz ovog predmeta studenti čitaju, za date teme, najprimerenije domaće i inostrane radove, studenti su imali takvoj koncepciji primerenu knjigu koju je napisao prof. Bolčić -*Marksistička misao i savremeno društvo*, Prosveta, Beograd, 1980, drugo izdanje 1985. Ova knjiga je imala funkciju udžbenika, iako je publikovana kao celovita studija namenjena i široj čitalačkoj publici.

Nakon preuzimanja obaveza nastavnika za predmet *Sociologija rada*, Silvano Bolčić je uspostavio nastavu (predavanja i seminarske vežbe) iz ove oblasti koja će, po tematici i kvalitetu realizacije, biti primerena nastavi iz te oblasti na savremenim univerzitetima u svetu. Programi *seminara* iz *Sociologije rada*, a potom i iz *Ekonomske sociologije* i *Sociologije preduzetništva*, imali su u jednom semestru prevashodno teorijsku tematiku, relevantnu za dati predmet, dok je drugi semestar, posebno iz *Sociologije rada*, imao karakter „istraživačkog seminara“, gde je osnovna, po pravilu svake godine nova, „istraživačka“ tema seminara bila definisana kao mogući *istraživački projekt*. Cilj je bio da studenti, pripremajući se individualno i kroz rasprave na seminarskim vežbama, prolaze kroz sve bitne istraživačke faze i poslove, od uobličavanja osnovnog istraživačkog zadatka, definisanja specifičnih istraživačkih ciljeva, razrade istraživačke strategije i operativne metodologije, organizacije samog istraživanja, povremeno i učestvovanja u prikupljanju podataka, do finalne obrade i interpretacije prikupljenih podataka. Studenti su se tako praktično osposobljavali za kasniji profesionalni rad u različitim oblastima delovanja sociologa, od rada u istraživačkim institutima, rada u analitičkim službama organizacija i ustanova, u marketinškim agencijama, u civilnom sektoru i drugo. Ovakav pristup realizaciji nastave bio je izrazito inovativan, i kasnije sa uspostavljanjem bolonjskog sistema visokog obrazovanja tek postao i zvanično preporučen. Kvalitetu nastave iz predmeta *Sociologija rada* doprinosila je i knjiga

Silvana Bolčića *Svet rada u transformaciji: Lekcije iz savremene sociologije rada*, Plato, Beograd, 2003 (drugo izdanje, 2003), koja je imala funkciju osnovnog udžbenika za taj predmet. Ova knjiga se i danas koristi kao osnovna udžbenička literatura na kursu *Osnove sociologije rada*, jer pokriva najvažnije osnove problematike na i dalje aktuelan način i može se uporediti sa nekim vodećim svetskim udžbenicima iz sociologije rada (npr. Grint-ov udžbenik *The Sociology of Work* koji se koristi na prestižnoj London School of Economics and Political Science). Silvano Bolčić je svoj pedagoški doprinos dao i kroz brojna mentorstva diplomskih, magistarskih i doktorskih radova.

Kao nastavnik po pozivu ili gostujući profesor držao je predavanja i na drugim univerzitetima u zemlji i inostranstvu. Vredi pomenuti nekoliko: dve školske godine (1976-1977 i 1978-1979), kao nastavnik po pozivu, držao je redovnu nastavu iz *Ekonomске sociologije* na poslediplomskim studijama na Ekonomskom fakulteta u Zagrebu. U vreme dok je radio u Institutu ekonomskih nauka (1972-1974) držao je poslediplomsku nastavu iz *Ekonomске sociologije* za studente *Poslediplomske škole Instituta ekonomskih nauka*, koja je bila jedinstvena visokoobrazovna obrazovna ustanova u tadašnjoj Jugoslaviji u okviru jednog istraživačkog instituta. U jesen 1979. držao je predavanja, kao *Fulbright Visiting Professor*, na poslediplomskim studijama *Department of Economics, Cornell University, Ithaca, USA* (takođe jednom od najprestižnijih univerziteta iz tzv. *Ivy League* u SAD). Predavao je kurs *Economic of participation*, zajedno sa čuvenim profesorima Jaroslavom Vanekom i Janom Svejnarom. Krajem 2002. i početkom 2003. godine držao je predavanja, kao *Visiting Professor of the William Davidson Institute*, na University of Michigan, Ann Arbor (USA) i sarađivao sa navedenim institutom u njegovim istraživačkim aktivnostima. Imao je pojedinačna predavanja po pozivu na univerzitetima u Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Skoplju, Nišu, Novom Sadu, kao i na više inostranih univerziteta (University of Michigan, Ann Arbor, USA, Northeastern University, Boston, USA, Brown University, Providence, USA, Clark University, Worcester, USA, University of Economic Sciences, Budapest).

Doprinos akademskoj prosvetnoj zajednici dao je i obavljanjem različitih funkcija na Filozofskom fakultetu. Bio je prodekan Filozofskog fakulteta (1983-1985), šef Katedre za sociologiju (1985-1987), upravnik Instituta za sociološka istraživanja (1990-1993), član Saveta Filozofskog fakulteta i član mnogih komisija Nastavnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu. Bio je član stručnih veća Univerziteta u Beogradu: stručnog veća za multidisciplinarnе studije, stručnog veća za filozofiju, sociološke i srodne nauke, stručnog veća za pravne i politikološke nauke, stručnog veća za ekonomske i srodne nauke. Univerzitet u Beogradu dodelio mu je 2006 godine PLAKETU UNIVERZITETA U BEOGRADU kao priznanje za doprinos razvoju Univerziteta u Beogradu. Filozofski fakultet u Beogradu dodelio mu je

1988. godine PLAKETU za doprinos razvoju Fakulteta, povodom obeležavanja 150-te godišnjice Fakulteta.

Navedeni naučni, stručni, prosvetni doprinosi Silvana Bolčića predstavljaju samo deo ukupnog doprinosa koji se teško može iskazati u potpunosti u okvirima ovakvog obrazloženja. Upravo na temelju saznanja o ovim doprinosima, i potrebi da ti doprinosi dobiju priznanje šire sociološke zajednice u Srbiji, Odeljenje za sociologiju je bilo jedinstveno u oceni da profesor Silvano Bolčić zaslužuje sturkovno priznanje za životno delo. Zbog toga Odeljenje svesrdno preporučuje Srpskom sociološkom društvu profesora dr Silvana Bolčića za nagradu za životno delo „Radomir Lukić“.

U Beogradu, 26.12.2017.

Upravnica Odeljenja za sociologiju

Prof. dr Mina Petrović